

Arvio toimintamallista: Aistien tila sosiaalityön ympäristönä

Aistien tila on prosessi, jossa julkinen tila muokataan moniaistiseksi kokemukseksi tuomalla sinne materiaaleja, kuvia, ääniä, tuoksuja. Yhteisöllisenä prosessina tehdään itselle tai ryhmälle tärkeitä asioita näkyväksi. Valmis tila kutsuu vuorovaikutukseen, kokemusten jakamiseen ja muisteluun.

Malli on arvioitu¹ osana Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke – Sokran ja Euroopan sosiaalirahaston TL 5 -hankkeiden Osallisuuden palaset -kehittämistyötä. Arvio on tehty Sokra-hankkeen päätoteuttaja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa.

Sisällys

Kehittäjä.....	2
Mallin kuvaus.....	2
Ammattilainen aistikokemuksen ohjaajana	2
Kaikille avoin tila.....	2
Kohderyhmä ja asiakasymmärrys.....	3
Toimintaympäristö.....	3
Mallin arviointi.....	3
Osallisuuden toteutuminen mallissa	3
Osallisuus omassa elämässä	3
Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa	4
Suositus	4
Toimintamalli lupaavana käytäntönä	4
Lopuksi.....	5

¹ Malli on arvioitu Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa kehitettyjen osallisuuden osa-alueiden ja lupaavan käytännön kriteerien näkökulmista Sokran toimesta hankkeen dokumentaatiota hyödyntäen.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Kehittäjä

Elämyksillä osaksi yhteiskuntaa ELO (ESR 2017-2019), Laurea Vantaa. Malli on arvioitu osana Sosiaalisen osallisuuden edistämishanke Sokran ja ESR TL5 -hankkeiden Osallisuuden palaset -kehittämistyötä.

Yhteyshenkilö: Minttu Rätty, Laurea-ammattikorkeakoulu, minttu.raty@laurea.fi

Mallin kuvaus

Ammattilainen aistikokemuksen ohjaajana

Aistien tila on prosessi, jossa julkinen tila muokataan moniaistiseksi kokemukseksi tuomalla sinne materiaaleja, kuvia, ääniä, tuoksuja ja värejä. Tällainen tila kutsuu vuorovaikutukseen, kokemusten jakamiseen ja muisteluun. Julkisessa tilassa, kuten kirjastossa tai sote-keskuksessa, voi olla varattu oma tilansa aistien tilalle. Tila voi olla myös siirrettävä, esimerkiksi näyttelyteltilta. Yksittäiset ihmiset tai ryhmät rakentavat sinne omalla vuorollaan aistien tilan. Aistien tila voidaan rakentaa itsenäisesti, mutta joskus rakentamista ohjaava tai aistikokemusta säätelevä ammattilainen on tarpeen. Aistien tilasta ammentaa aineksia omaan elämään sekä myös yksilö- ja ryhmäsosiaalityöhön esimerkiksi silloin, kun ihminen haluaa vahvistaa uskoa omiin mahdollisuuksiinsa, tulevaisuuteensa tai tavoitella itselleen tärkeitä asioita.

Kaikille avoin tila

Kun yhdessä muokattu tila on valmis, kokoonnutaan yhteen. Tila voi olla avoin vain sen rakentaneelle ryhmälle, sinne voidaan kutsua itselle tärkeitä ihmisiä tai se voi olla avoin vierailijoille. Itselle tutut värit, hajut ja äänet vapauttavat, inspiroivat muisteluun ja kokemusten jakamiseen. Yhteisen kokemuksen jakaminen ei välttämättä edellytä sanoja. Vierailijat voivat kysyä tilojen rakentajilta heitä pohdituttavista asioista. Tutuksi ja turvalliseksi koettu tila mahdollistaa myös vaikeiden asioiden käsittelyn. Toisaalta ihmiset kokevat aistimuistot eri tavoin ja tämän vuoksi aistikokemusta on pystyttävä säätämään. Eri aistien kautta tuleva elämyksellisyys on vaikuttava kokemus, joten menetelmä ei sovi muistisairaille. Se voi myös herättää voimakkaita tunteita traumoja kokeneille.

Aistien tila kutsuu vuorovaikutukseen ja antaa oivalluksia. Aistien tila on pitkälle kehitetty toimintamalli, jonka tiedetään soveltuvan kasvatuksen ja koulutuksen sekä yksilö- ja ryhmäsosiaalityön ympäristöihin.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Kohderyhmä ja asiakasymmärrys

Aistien tila sopii useimmille ihmisryhmille ja kaikenikäisille, mutta sen rakentamisessa on huolehdittava siitä, että aistikokemusta pystyy säätämään. Aistien tila voidaan rakentaa itsenäisesti, mutta joissakin tilanteissa aistikokemuksen säätelyyn tarvitaan pedagogia tai sosiaalityön ammattilaista. Aistien tilaa ei suositella muistisairaille tai traumatisoituneille.

Toimintaympäristö

Aistien tila voidaan rakentaa hyvin monenlaiseen paikkaan. Tila on rakennettu muun muassa kirjastoon, päiväkotiin ja kouluun. Aistien tila sopii myös muihin julkisiin tiloihin, kuten sote-keskuksiin, asukastaloihin, yhteisöllisiin olohuoneisiin, kerhohuoneisiin tai jopa kauppakeskuksen hukkataloihin. Aistien tila voi olla myös siirrettävä näyttelyteltilta, joka voidaan pystyttää puistoon. Aistien tilaa sopii muun muassa yksilö- ja ryhmäsosiaalityön sekä kasvatuksen ja koulutuksen ympäristöihin.

Mallin arviointi

Osallisuuden toteutuminen mallissa

Aistien tila on elämyksellinen, kokemuksellinen ja yhteisöllinen. Sosiaalipedagogisena ympäristönä se sopii kasvatukseen, koulutukseen ja sosiaalityön ympäristöihin. Aistien tila perustuu sosiokulttuuriseen innostamiseen, moniaistisuuteen, identiteettineuvotteluihin ja muistelutyöhön. Seuraavassa käsitellään sitä, miten Aistien tila näihin periaatteisiin tukeutuen lisää osallisuutta omassa elämässä sekä yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa.

Osallisuus omassa elämässä

Sosiokulttuurinen innostaminen on yksilön tai ryhmän voimaantumista ja oma-aloitteisuuden tukemista. Sosiokulttuurista innostamista voidaan hyödyntää monenlaisissa tilanteissa. Esimerkiksi silloin, kun ihmisen omat voimavarat ovat vähissä tai kun vahvistetaan uusia sosiaalisia sidoksia ja ylläpidetään samalla vanhoja sidoksia.

Työmuistin ja pitkäkestoisen muistin lisäksi ihmisellä on aistimuisti, jonne aistihavainnot kertyvät. Suurinta osaa aistihavainnoista ihminen ei tiedosta. Aistimuistia hyödyntämällä voidaan edistää hyvinvointia, koska äänet, musiikki, maut ja tuoksut aktivoivat aikaisempia aistimuistoja. Kun myönteinen aistimuisto aktivoituu, ihminen voi avautua uudelle asialle.

Muistelutyössä muistoja palautetaan mieleen ja jaetaan muiden kanssa. Se on prosessi, joka rakentaa siltaa menneisyydestä nykyisyyteen ja jopa tulevaisuuteen. Muistelu on tarinointia,

thl

Diak

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

joka liittyy vuorovaikutukseen muiden kanssa. Muistelu on keino pohtia omia kokemuksia suhteessa muiden kokemuksiin, muistelijan iästä riippumatta.

Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa

Yksilön tai ryhmän identiteetin määrittelyminen on koko elämän jatkuva vuorovaikutuksessa tapahtuva prosessi. Identiteetit syntyvät ”ulkoisten” eli yhteiskunnallisten määrittelyjen ja ”sisäisten” eli omien määritelmien kohtaamisen tuloksena. Identiteetit ovat tapa ymmärtää ja hallita merkitysten verkostoa.

Aistien tilaa voidaan käyttää apuna, kun ihminen tai ryhmä pohtii ja määrittelee identiteettiään sekä elämäänsä tai historiaansa: Mikä on tärkeää, yhteistä tai yksilöllistä suhteessa muihin? Aistien tila lisääkin osallisuutta yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa. Yhteisön ei tarvitse olla pysyvä, sillä se voi olla tilan ympärille muotoutunut hetkellinen tai määräaikainen yhteisö.

Identiteettineuvottelua käyvät esimerkiksi maahanmuuttajat, jotka joutuvat pohtimaan elämäntilannettaan uudelleen. Eri ikäisille maahanmuuttajille moniaistisen tilan rakentaminen ja siellä kohtaaminen voi toimia hyvien ja tuttujen elämysten tuottajana. Identiteettineuvottelua voi käydä myös esimerkiksi pohtien, paikallisidentiteetin tai suomalaisuuden merkitystä globalisoituvassa maailmassa.

Suositus

Koska Aistien tila lisää osallisuutta oman elämän lisäksi myös yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa, se sopii sosiaalityön ympäristöihin sekä yksilö- että ryhmätyön menetelmäksi. Myönteiset ja yllättävätkin kohtaamiset ja uudet ympäristöt voivat saada liikkeelle muutoksen. Perinteiset vastaanottotilanteet ohjaavat sekä ammattilaista että asiakasta tiettyihin käyttäytymissääntöihin. Se voi tuottaa urautumista ja turhaa lukkiutumista kaavoihin. Tavallisista vastaanottotiloista poikkeavat ympäristöt saattavat sen sijaan kääntää perinteisen ammattilaisen ja asiakkaan asetelman hyvällä tavalla pääläelleen. Ammattilainen auttaa elämyksellisyyden, moniaistisuuden ja muistelutyön avulla liikkeelle prosessin, joka jatkuu ammattilaisen ja asiakkaan yhteistyönä, mutta jonka asiakas vie omassa elämässään päätökseen. Traumatisoituneiden kanssa työskennellessä ammatillinen osaaminen on erittäin tärkeää, sillä aistikokemusta on pystyttävä säätämään niin, että pysytään turvallisella alueella.

Toimintamalli lupaavana käytäntönä

Inspiraatiota Aistien tilaan luomiseen Minttu Rätty ammensi jo 20 vuotta sitten englantilaisesta ”The Exchange” - inspiraation tilasta, joka tarjoaa kodin lukuisille yhteisöllisille aktiviteeteille ja palveluille.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Aistien tilaa on kehitetty vuodesta 2008 Laurea-ammattikorkeakoulussa. Menetelmää kehitettäessä on hyödynnetty runsaasti tutkimustietoa sosiokulttuurisesta innostamisesta, moniaistisuudesta, identiteetistä ja muistista.

Hankekehittämisen päätyttyä vuonna 2019 menetelmän levittämistä jatkaa Osuuskunta Kotva, jonka jäseninä on sosiaali- ja koulutusalan ammattilaisia. Osuuskunnassa edistetään taitoa kohdata muita, oppimista, elämyksellisyyttä ja iloista elämää moniaistisuutta hyödyntäen. Osuuskunta tuottaa Aistien-menetelmää soveltavia koulutus-, kulttuuri- ja hyvinvointipalveluja, esimerkiksi työpajoja.

Aistien tilaan voi tutustua Laurea-ammattikorkeakoulun Tikkurilan kampuksella tai Espoon Entresse-kirjastossa. Entressessä tilalle ei ole erillistä budjettia, mutta tila on osa kirjaston normaalia toimintaa. Entressen tilaa voi lainata ja myös kirjaston henkilökunta hyödyntää sitä omassa työssään esimerkiksi elämyksellisessä kirjavinkkauksessa. Tilalla voisi olla ulkopuolisia käyttäjiä enemmänkin.

Laurea lainaa Aistien tila -teltaa ja -matkalaukkuja. Laurea myös kouluttaa muita Aistien tilan soveltamiseen ilmiöpohjaisen oppimisen välineenä. Punaisella Ristillä on myös pysyväiskäytössä telta, jolla havainnollistetaan pakolaisleirien aistien tilaa.

Aistien tila voidaan perustaa mihin tahansa julkiseen tilaan, kuten esimerkiksi kirjastoon, päiväkotiin, kouluun tai kauppakeskukseen. Telttamuotoisena tai pop up -tyyppisenä tilana se voidaan perustaa sellaisiin paikkoihin, joissa sille ei ole pysyvää tilaa.

Menetelmä on herättänyt sekä kansainvälistä että kansallista kiinnostusta. Tilaan on käynyt tutustumassa mm. korkeakoulun edustajia mm. eri pohjoismaista sekä Euroopasta. Tällä hetkellä menetelmää kokeillaan DISC- hankkeessa (<https://discproject.eu>) viidessä Euroopan maassa.

Helposti käytettävä, ylläpidettävä ja elämyksellinen tila vaatii tietyn alkuinvestoinnin ja toisaalta asiantuntevaa suunnittelua. Tällaisia tiloja on tulevaisuudessa toivottavasti julkisissa tiloissa enemmänkin. Idea voi soveltaa kevyemminkin ja kokeilla vaikkapa erilaisia tilapäisratkaisuja. Jotta menetelmää lähtisi lentoon, pyritään luomaan valtakunnallinen verkosto, jossa menetelmää erilaisten asiakasryhmien käyttöön voidaan kehittää ja toisaalta tehdä erilaisia teknisiä sovelluksia, jolloin tiloja voisi rakentaa helpommin.

Lopuksi

Aistien tila-hanke päättyi tammikuussa 2019. Toimintamallin juurtumista ja levittämistä jatkaa Osuuskunta Kotva sekä Laurea-ammattikorkeakoulu.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

